

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkes
utövares
Samarbets
nämnd

Stockholm 2011-09-16

Jämtlands läns landsting

Synpunkter på remissutgåva till Regional kulturplan för Jämtlands län

KLYS har beretts tillfälle att yttra sig över ovanstående förslag till regional kulturplan. Efter en inledande presentation av KLYS och vårt arbete, följer våra synpunkter på planen. Vi har försökt lägga upp synpunkterna efter den ordning som finns i förslaget. Det finns bra ambitioner och mycket som är positivt i dokumentet. Vi har dock här i huvudsak valt att utveckla det som vi tycker kan förbättras.

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 16 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl.a. författare, musiker, komponister, bildkonstnärer, dramatiker, regissörer, journalister, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t.ex. upphovsrätt, arbetsmarknad, tryck- och yttrandefrihet samt mediefrågor. KLYS har i drygt 50 år arbetat med dessa frågor på ett nationellt plan.

I och med införandet av samverkansmodellen på den statliga kulturpolitikens område, har KLYS också påbörjat ett arbete på regional nivå, främst med att försöka bidra till att yrkesverksamma kulturskapare bjuds in som samtalspart i dialoger kopplade till kulturplanen. Enligt förordningen ska regionala kulturplaner tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället.” KLYS har uppfattat förordningen som en uppmaning både till regionerna och till professionella kulturskapare att ta tillvara professionella kulturskapares regionala erfarenheter och att utifrån det också formulera en regional konstnärspolitik.

Det är KLYS erfarenhet att kulturplanerna ofta tas fram i nära samarbete med de regionala institutionerna. Ett vanligt tillvägagångssätt är att institutionerna ombeds bidra med beskrivningar av sin *verksamhet* och visioner för framtiden som avsnitt i kulturplanen.

Därför verkar KLYS för att även kulturskapare – i första hand de fria kulturskapare som inte är knutna till någon institution – bjuds in till samtal och att konstnärspolitiken inte tappas bort mellan ideella föreningars behov och regionala institutioners prioriteringar för sin verksamhet.

Den exakta formen för samråd med professionella kulturskapare väljer regionen själv. **KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form**, dvs. att kulturplanen beskriver en plan för hur regionen/länet tar till vara på professionella kulturskapares erfarenheter, både de som är knutna till någon av regionens verksamheter och de fria kulturskaparna. KLYS verkar också för att sådana samråd arvoderas och att sådan arvodering budgeteras för i kulturplanen.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av största vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Vi verkar också för att det ska finnas en balans mellan kulturens egenvärde och den s.k. aspektpolitiken, samt att även regional kulturpolitik har konkreta målsättningar om konstnärlig kvalitet och förnyelse.

Övergripande kommentarer på kulturplanen

KLYS saknar på flera ställen utvecklade skrivningar av de grupper KLYS företräder, dvs. de professionella kulturskaparna. Vi efterlyser en konstområdesövergripande kartläggning av länets professionella kulturskapare med utgångspunkt i sektorns regionala villkor. Inom vilka konstområden finns det yrkesverksamma professionella kulturskapare i Jämtlands län, under vilka villkor verkar de och vad skulle kunna utveckla och förbättra dessa villkor? Kulturplanen är emellanåt också för passiv.

Vi vill förorda att man genomgående använder begreppet "kulturskapare" istället för exempelvis "kulturarbetare" eller "kulturutövare". KLYS använder benämningen kulturskapare för yrkesverksamma/professionella inom kulturområdet, syftande på de människor som *skapar* kulturella uttryck i sitt yrke. Begreppet "kulturarbetare" har tidigare använts men det har kommit att uppfattas som en bredare krets innefattandes fler än enbart de konstnärligt yrkesverksamma. Begreppet "kulturutövare" har däremot en snävare betydelse enligt vårt synsätt, eftersom ordet "utövare" drar åt innebörden "använda, bruka" och gör upphovsmannaaspekten svagare.

För att fortsätta på spåret om definitioner, är det även KLYS erfarenhet att det i dialogsamtal kopplade till samverkansmodellen ofta talas om dialog med "ideell sektor", som om det vore en homogen grupp, och att beskrivningar av dialog med professionella kulturskapare oftare beskrivs som samtal med "enskilda" kulturskapare, alternativt "det professionella kulturlivet", som om gruppen professionella kulturskapare vore mer heterogen än "ideell sektor". KLYS och dess medlemsorganisationer av fackliga förbund och intresseorganisationer organiserar ca 30 000 kulturskapare. Det finns inte regionala medlemsavdelningar överallt, men väl verksamma kulturskapare som kan bidra med det värdefulla perspektivet av hur det är att verka inom sina konstområden i regionen och också vad som skulle kunna utvecklas till gagn för alla.

Ett sätt att komma bort från problematiken som formuleras ovan, där samråd med kulturskapare riskerar att få en mindre representativ klang, är att formalisera samråden med denna sektor, och vi hänvisar här till bilagan som medföljer, där vi mer ingående redovisar hur vi ser på sådana samråd.

1. Planeringsförutsättningar

I förslagets första avsnitt (1.1) redogörs för samverkansmodellens struktur, och där nämns även kulturskaparna. Tyvärr nämns de däremot inte alls fortsättningsvis under något av de följande underavsnitten. Vi får inledningsvis uppfattningen att kulturplanen och kulturverksamheten i regionen endast är ett verktyg för att lyfta de tre fokusområden som nämns på sid. 7–8. Vi har full respekt för att man vill satsa på dessa områden i regionen, men vi ställer oss frågande till hur man formulerar sig. Vi kan ta kulturella och kreativa näringar som exempel.

Regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar handlar inte om skapande verksamhet, utan i första hand om att skapa möjligheter för inkubatorer, mötesplatser, branschguider etc. som i sin tur kan underlätta för framför allt egenföretagare på kulturområdet. Detta anser vi vara bra och en möjlighet till utveckling för egenföretagare och andra, men det är som vi ser det inte något som ska rymmas inom ramen för de statliga medel som destinerats för samverkansmodellen på kulturområdet. Vi ser en risk att medel som är destinerade för skapande verksamhet istället går till satsningar på att utveckla företagsstödande verksamhet. KLYS har tagit fram en kartläggning över aktörer med koppling till regeringens satsning på kulturella och kreativa näringar (ladda ner den som pdf här: www.klys.se) och vi citerar från den: "Utan den kulturverksamhet som samhället garanterar, från musikklasser i skolan till nationella institutioner som museer och teatrar, kommer det inte att uppstå några kreativa näringar heller."

Detsamma gäller det man i planen kallar för livslångt lärande. Det är för oss självklart att kulturyttringar av alla de slag har en roll att spela i sammanhanget, men ska verkligen medel för kulturändamål läggas på åtgärder som i första hand kan knytas till utbildning? Vi anser inte det, och vill här ställa frågan varför det inte finns något skrivet om exempelvis kulturens egenvärde i den viktiga inledande texten, eller visioner om hur man tänker sig att arbeta för förbättringar för professionella kulturskapare. Vi vill gärna se förtydliganden i denna riktning i det inledande avsnittet.

Gränsdragningar mellan kultursatsningar och tillväxtfrämjande åtgärder är något vi påpekar i alla remissutgåvor vi lämnar synpunkter på. I Jämtlands fall ser vi detta som extra viktigt, eftersom flera avsnitt framstår som skrivna för ett mer tillväxtpolitiskt sammanhang. Det är säljande, men vi saknar ett avsnitt i inledningen som beskriver skillnaden mellan en regional tillväxtpolitisk utvecklingsstrategi och en regional kulturpolitisk strategi, samt hur man tänker sig att arbeta med balansen dem emellan.

Vi noterar också att kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik inte finns med i listan med grundläggande riktlinjer som kulturplanen ska beakta (sid. 58).

2. Kulturpolitisk organisation

Eftersom detta i huvudsak är en beskrivning av hur det ser ut i regionen och dess kommuner, har KLYS inte några djupare synpunkter. Men även här gäller att vi efterlyser djupare analyser av situationen för de professionella kulturskaparna.

3. Kulturpolitiska utgångspunkter

I skrivningarna om samverkan kan vi se en viss ambition vad gäller de professionella kulturskaparna. Man vill arbeta för att "ge goda villkor för konstnärligt skapande och företagande", vilket kan tolkas som åtgärder för kulturskapare. Det kan också tolkas som att man vill arbeta för amatörkultur och professionell kultur. Vi anser att det tydligt bör framgå att det handlar om åtgärder för professionella kulturskapare och att amatörculturen och den professionella kulturen hålls isär, eftersom de verkar under helt skilda villkor, samtidigt som de naturligtvis är beroende av varandra på olika sätt. Både samråd och stöd till dessa olika grupper bör därför vara separata och se olika ut. Ett förtydligande behövs alltså anser vi. På nästa sida (16) ser vi till vår glädje att KLYS är nämnt som en part i arbetet med att skapa kulturskapargrupper för samråd. Vi tycker dock att man även här måste förtydliga lite vad man menar med de olika begreppen. Det "fria kulturlivet" till exempel, kan innefatta såväl amatörer som professionella, och det är viktigt att man är konsekvent och tydlig med begreppen (se även vår inledning till detta svar).

4. Den regionala infrastrukturen, nulägesbeskrivning och utvecklingsmöjligheter

4.1 Scenkonsten i länet

När det gäller avsnittet om musik, noterar vi att man i bakgrundsbeskrivningen tar fasta på länets professionella musiker och andra yrkeskategorier inom musikområdet. Detta är något vi saknar i avsnitten som följer, dvs. när det handlar om teaterverksamhet och annan scenkonst. Alltså efterlyser vi en utförligare analys- och bakgrundsdel vad gäller detta. Den konstområdesövergripande kartläggning vi efterlyser i inledningen tror vi skulle kunna vara till stor hjälp här.

Här – liksom i de flesta andra avsnitt som beskriver regional verksamhet – nämns också satsningen Skapande skola, och vi vill gärna passa på att säga några ord om den i detta sammanhang. Skapande skola är i många stycken en lovvärd satsning, inte minst ur ett barn- och ungdomsperspektiv. Dock anser vi – vilket vi även framfört i andra sammanhang – att den tyvärr inte involverar de yrkesverksamma kulturskaparna på det sätt som var tänkt. Det har bland annat visat sig att kulturskapare som anlitas av skolor inom ramen för satsningen ofta i första hand får ta en roll som lärare och pedagog, vilket inte är tanken. Det är också vanligt förekommande att ersättningsnivåerna för de kulturskapare som anlitas är alldeles för låga. Man får helt enkelt inte betalt för utfört arbete. En mer formell aspekt med Skapande skola, är att dessa medel ligger utanför Samverkansmodellen. Vi förstår att man gärna vill formulera en gemensam bild över alla sina satsningar som har med kultur att göra, men vi vill poängtera att Skapande skola är en utbildningsatsning och att medel till detta måste tas från utbildningsområdet och inte från kulturbudgeten.

4.2 Regional museiverksamhet

Av tradition har inte KLYS arbetat med frågor som direkt berör museisektorn, men många av de kulturskapare som är medlemmar i KLYS medlemsorganisationer arbetar på ett eller annat sätt inom sektorn, och därmed är skrivningarna i detta avsnitt intressanta även för oss. Professionella kulturskapare sitter ofta inne med kunskaper och erfarenhet som kan komma museivärlden till del, och därför bör man se över hur man kan samverka, och därför noterar vi också glatt att man bl.a. har som ambition att "formalisera samarbetet med övriga regionala kulturverksamheter".

4.3 Konst- och kulturfrämjande verksamhet

Analysen och bakgrundsbeskrivningen i detta avsnitt tycker vi generellt sett är bra, och den tar upp många av de områden som berör professionella kulturskapare som verkar inom bild- och formområdet. Vi vill här också passa på att hänvisa till vår medlemsorganisation KRO/KIF och deras remissvar på förslaget till kulturplan.

4.4 Regional arkivverksamhet

Här gäller i stort sett samma synpunkter som vi angett under punkten 4.2.

4.5 Filmkulturell verksamhet

Även här är sambandet mellan professionella fria kulturskapare och den mer institutionella delen av kulturlivet – i detta fall filmområdet – väl dokumenterat, och vi kan bara upprepa att det är bra. Vi noterar också att man ser utvecklingsmöjligheter inom området som har bäring på kulturskapare och deras villkor, som exempelvis att utveckla utbildningar.

4.6 Hemslöjdsfrämjande verksamhet

Under denna rubrik vill vi föreslå en tydligare särskiljning i beskrivningen av det som är konsthantverk och det som är hemslöjd. I övrigt instämmer vi med vad KRO/KIF framför i sitt remissvar.

4.7 Regional biblioteksverksamhet

I avsnittets inledning nämns kort den levande litteraturen och att de i länet verksamma författarna är en grund för ökad attraktionskraft i länet. Dock saknar vi här en fortsättning på det resonemanget. Som det ofta blir när det handlar om litteraturområdet i de regionala kulturplanerna, hamnar författarna i bakgrunden och biblioteken i förgrunden. Vi anser därför att man bör utveckla avsnittet om litteratur och även här, liksom inom många andra konstområden, analysera djupare vilka villkor som finns för författare och andra verksamma kulturskapare inom litteraturområdet. En tanke man kan spinna vidare på är vilken roll dessa kulturskapare kan spela i t.ex. kulturarvssammanhang, i form av historiskt berättande etc.

4.8 Övrig regional infrastruktur

Avsnitt 4.8.1 visar upp en mer företagsinriktad ambition, och det talas mycket om produkter, tjänster och näringar. Detta är naturligtvis bra ur ett regionalt tillväxtpolitiskt perspektiv, men vi frågar oss hur detta hör ihop med kulturområdet (se även det vi skriver om kulturella och kreativa näringar

ovan). Vi tycker att man kan slå ihop detta avsnitt med det som skrivs om de konst- och kulturfrämjande samt de hemslöjdsfrämjande verksamheterna, för att på detta vis få en tyngre ”kulturprägel” på det som förs fram.

5. Civilsamhället

Vi tycker att den åtskillnad som görs mellan det s.k. civilsamhället och det professionella kulturlivet är uttryckt klart och tydligt. Som vi redan tidigare sagt, verkar man under helt olika villkor, vilket behöver framgå. Vi måste dock ändå säga några ord när det handlar om avsnittet kring folkbildning. Folkbildningen är visserligen en viktig arena för kultur – det är vi fullt på det klara med – men det är viktigt att komma ihåg att den inte är en del av den statliga kulturpolitiken som rör Samverkansmodellen, och därmed inte heller något som ska rymmas inom de medel som fördelas genom den. Vi har definitivt inget emot att man tar upp folkbildning och kopplar den till kulturverksamheter, men man måste då vara noga med att inte förväxla olika stödformer.

Vi undrar också varför rubriken 5.3 Lokala samråd ligger under den övergripande rubriken Civilsamhället och inte i något av de inledande kapitlen, t.ex. efter 1.3 eller som 2.4.

6. Regionala strategiska utvecklingsområden

Här hänvisar vi främst till det vi redan skrivit ovan, dels om kulturella och kreativa näringar, dels om Skapande skola. Vi är inte på något vis motståndare till att kultur används som bränsle i olika samhällssektorer, men vi vill trycka på att kulturen i första hand måste få ha ett egenvärde.

7. Kulturskaparnas villkor

Då vi läser detta avsnitt undrar vi varför det kommer som ett separat avsnitt så här långt bak i kulturplanen och varför man inte använt sig mer av dessa formuleringar och tankar i övriga delar i kulturplanen. Såväl analys som åtgärdsförslag är bra och täcker in mycket av det vi talar om i inledningen till vårt remissvar. Dessvärre känns avsnittet lite påklistrat, åtminstone om man ser till kulturplanens inledande delar (vi vill här påpeka att avsnitt 4 är väl försett med tankegångarna här). Vi efterlyser därför att man i slutversionen av kulturplanen tar utgångspunkt i denna text och försöker föra in dessa tankar generellt i varje avsnitt – såväl i de strategiska målen som i varje avsnitt som beskriver verksamhetsområdena – så att all text hänger ihop bättre i detta avseende.

8. Kulturplanens framtagande och förankring

Vi har inga synpunkter här, mer än det vi redan skrivit om samråd och referensgrupper och deras sammansättning.

9. Uppföljning och utvärdering

Här skulle vi vilja säga att det vore intressant att läsa om regionens målsättningar att följa upp annat än *verksamhet*. Vi gissar här att det rör sig om de regionala institutionernas verksamhet och efterlyser uppföljnings- och utvärderingsmål som även inkluderar utveckling av kulturell infrastruktur och de villkor som professionella kulturskapare verkar under i länet. Till denna del av

samverkansmodellens uppföljning och utvärdering tror vi att den regionala kulturskapargruppen har mycket att bidra med.

Avslutande kommentar

KLYS vill avslutningsvis peka på följande tre övergripande punkter som vi anser vara extra viktiga när det handlar om att ta fram, genomföra och utvärdera en regional kulturplan.

- Ta tillvara professionella kulturskapares synpunkter och erfarenheter.
- Analysera vilken konstnärspolitik man vill ha i regionen.
- Respektera principen om armlängds avstånd.

Slutligen vill vi å alla kulturskapares vägnar tacka för möjligheten att få komma med synpunkter på kulturplanen. Dessa har tagits fram inom KLYS interna Samverkansgrupp, där våra fyra huvudområden – ord, ton, bild/form samt scen/film – finns representerade.

Vi bifogar en bilaga där vi utvecklar KLYS syn på hur man kan arbeta med kulturskapare i processen med kulturplanerna.

Med vänliga hälsningar

Erik Wahlström, vik. Förbundssekreterare KLYS

Vidare kontakt:

Giulia Ray, samverkanssamordnare, giulia@klys.se, 070-262 19 38

Anna Söderbäck, ordförande, anna@klys.se, 070-219 51 21

Ulrica Källén Löreljus, förbundssekreterare, ulrica@klys.se, 08-667 88 90